

INVENTARIS VAN HET IMMATERIEEL CULTUREEL ERFGOED VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

1. REFERENTIE

Dossierreferentie: 5000-0015

Aanvraag van: 12/10/2021

Datum van opname in de inventaris: 15/12/2021

Bijgewerkt op: --/--/2021

2. IDENTIFICATIE VAN DE AANVRAGER

2.1. NAAM

Vertegenwoordigd door: (de gevolmachtigde)

Mevrouw De heer

Naam: De Gheyndt

Voornaam: Jean-Jacques

Functie: Initiatiefnemer van het "Handvest voor de Zwans en de Brusselse streektalen"

Contactperso(n)en:

Mevrouw De heer

Naam: De Gheyndt

Voornaam: Jean-Jacques

Adres: Dinantstraat 6 – 1000 Brussel

Telefoon: +32 474 57 24 63

E-mail : science.zwanze@gmail.com

3. IDENTIFICATIE VAN HET ELEMENT / BENAMING

De Brusselse streektalen

3.1. BETROKKEN DOMEINEN

- Tradities, uitdrukkingen, talen
- Podiumkunsten
- Sociale gebruiken, rituelen, festiviteiten
- Kennis en praktijken met betrekking tot de natuur en het heelal
- Vaardigheden met betrekking tot ambachten

□ Andere:

3.2. KORTE BESCHRIJVING VAN HET ELEMENT

De Brusselse streektalen zijn even typerend voor de Brusselse identiteit als de zwans, Manneken-Pis (*Menneke-Pis* in de volksmond), de Grote Markt of de 'frietkotcultuur'.

Lokale talen, enigszins ten onrechte ondergebracht onder de noemer 'lokale dialecten', worden vaak afgedaan als vulgair en volks in de pejoratieve betekenis van het woord. Ook de Brusselse streektalen ontsnappen daar niet aan. Ze worden niet gebruikt in de officiële communicatie, maar in de privésfeer drukken ze hetzelfde uit - en soms nog veel meer - als de standaardta(a)l(en).

Maar wat zijn die 'Brusselse streektalen'?

De Brusselse streektalen zijn de vier talen die in de loop der eeuwen de lokale taalgeschiedenis van het Brussels Gewest hebben bepaald, al zijn ze recent ook geëvolueerd. Ze worden ingedeeld naargelang ze behoren tot specifieke taalstructuren (dialect, argot, mengtaal) waarop we in detail zullen terugkomen in deel 4.1. We onderscheiden:

- Het *Brussels Vloms*, het oorspronkelijke dialect van Brussel dat deel uitmaakt van de Brabantse dialecten.
- Het *Beulemans*, de mengtaal met Franse woordenschat in een Vlaamse grammaticale structuur.
- Het *Marols*, een driedelige taal gebaseerd op een mix van Frans en Picardisch (rouchi, Ch'ti) met woorden en uitdrukkingen uit het Brussels Vloms.
- Het *Bargoens*, een Vlaams argot van smokkelaars of leurders waarvan de Brusselse variant '*bergades*' wordt genoemd.
- Sommige auteurs (en Wikipedia) voegen er nog het *half-en-half* aan toe, een afwisseling van het *Beulemans* en het *Brussels Vloms* in één en dezelfde zin. Maar dat is eerder een *taalgebruik*, geen taal op zich.

Wie zijn de mensen die de Brusselse streektalen spreken?

De Brusselaars van geboorte of adoptie, vooral gewone volksmensen, spreken de Brusselse streektalen nog in de privésfeer en tijdens feestelijke evenementen. Ook het verschil in 'sociale klasse' tussen het rijkere zuiden van het Gewest en de gemeenten van de noord/noordwestelijke rand trekt een duidelijke grens in dit domein.

Deze mensen kennen nog een hele reeks volksliederen uit de 19de eeuw en brengen die nog graag ten berde, bijvoorbeeld: *Jefke es getraad*, *Veev van Bomma* of nog *Waaile zaain va' Meulebeik*.

Officiële cijfers van hoe vaak de Brusselse streektalen nog worden gesproken onder de bevolking van het Brussels Gewest bestaan niet, maar dat ze nog worden gesproken is duidelijk: het *Théâtre de Toone* trekt een internationaal publiek aan; de grote klassiekers van het theater (*Le Mariage de Mademoiselle Beulemans* en *Bossemans en Coppenolle*) worden

regelmatig opnieuw opgevoerd, het *Brussels Volkstejoëter* kent zowel in het Brussels Gewest als tijdens tournees in de Vlaamse Rand een groot succes (ze spreken van in totaal 25.000 toeschouwers per theaterstuk); de *cursussen-conferenties-workshops van de Brusselse streektalen* kunnen rekenen op een honderdtal deelnemers per maand; de foorkramers spreken nog met trots hun Brussels (incl. het Bargens!); de zondagsmarkt in Jette (Spiegelplein) blijft een ontmoetingsplaats voor mensen die de Brusselse streektalen genegen zijn (marktkramers en klanten) ...

Hoe evolueren de Brusselse streektalen?

Door de massale immigratie van 'allofonen' in de Vijfhoek (het hart van Brussel), Molenbeek, Schaarbeek of Sint-Joost-ten-Node ontstonden er recent nieuwe mengtalen die (wat al te snel) worden geklasseerd als *Maroxellois*. Arabische, Berberse of Turkse idiomen deden hun intrede in het "*Brusseleir*" en de jongeren voegden er enkele Engelse elementen (of eerder *globish*) aan toe waardoor de jonge Brusselaars een eigen slang spreken.

Al deze punten worden verder toegelicht in deel 4.5

3.3. BETROKKEN GEMEENSCHAP(PEN) OF GROEP(EN)

De Brusselse streektalen worden nog dagelijks gesproken in de *privésfeer* (zij het minder vaak dan in bijvoorbeeld West-Vlaanderen) en zijn nog te horen in de volkscafés en restaurants van Brussel, op sommige markten of op kermissen. Ze worden gebruikt tijdens de meer emotionele momenten - vrolijk of triest, vooral in de context van de 'zwans' waarvan ze een belangrijke component zijn.

Originele creatievelingen zetten de eeuwenlange traditie voort in de vorm van *literaire werken* (originele publicaties of vertalingen) zoals: essays, fabels, toneelstukken, strips, liedjes, sketches, parodieën, enz. Op YouTube, Dailymotion en de sociale media vallen regelmatig nog nieuwe vertegenwoordigers te ontdekken.

De Brusselse streektalen worden nog veelvuldig verspreid. Cafés en restaurants, theatercafés, schouwburgen, culturele verenigingen, *academies* zetten de traditie voort tijdens punctuele evenementen die ze op hun programma zetten of tijdens grote volksfeesten zoals de Meyboom of Folklorissimo (het jaarlijkse folklorefeest op de Brusselse Grote Markt dat in september wordt georganiseerd).

Al deze punten worden verder toegelicht in de delen 4.4 en 7.2.

3.4. PLAATS

De Brusselse streektalen worden gesproken in het hele Brussels Gewest. De meest courante, zeg maar 'emblematische' vorm is het *Brussels Vloms* van de Marollen.

"*Het Brussels Vloms*" varieert sterk naargelang de gemeente of zelfs de wijk. Dat is het gevolg van het feit dat de verschillende dorpskernen tot in de 20ste eeuw vrij ver van elkaar aflagen. Met de opeenvolgende golven van Vlaamse emigranten die zich verspreidden over het hele grondgebied van wat later het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zou worden, werden de verschillen nog aangescherpt. Anderlecht en de Marollen ondergingen de sterke invloed van het Pajottenland, terwijl emigranten uit de regio Merchtem zich bij voorkeur in Jette of Laken vestigden.

Vooral de uitspraak maakt het onderscheid:

- eenzelfde woord klinkt heel anders naarmate de klinkers worden benadrukt (lang)
 - o (nl.) *straat*;
 - o (bv. Marollen): *stroét* [een /lange/ oe]
 - o (bv. Jette): *stroot* [een / lange /o/]
 - o Ter vergelijking, in Ternat (Pajottenland): *streût* [een / lange /e/ en een meer rollende /r/]
- De laatste /s/ kan al dan niet sterk sissend klinken (zoals in het Pajottenland)
 - o (bv. stadscentrum): *Olsjt da kindsj oit de windsj of 't wëdt blindsj*
 - o (bv. Jette): *Olt da kind ooit de wind of 't wëd blind*
 - o (nl.): Haal dat kind uit de wind of het wordt blind
- Een exotische werkwoordvorm, afkomstig uit Vlaanderen, is gangbaar in Brussel. De toevoeging van de uitgang *-tege / -dege* maakt een beter onderscheid mogelijk tussen de 3de persoon enkelvoud van het preteritum (het Nederlandse equivalent van de (onvoltooid) verleden tijd) van de zwakke werkwoorden) en die van de tegenwoordige tijd van de aantonende wijs.
 - o (bv.) Den tram circuleidege in volle vitesse in de rue Ducale en longeidege den Palais du Roi in de direkse van de Parc de Bruxelles.

De varianten in het *Beulemans* zijn enkel de weergave van de lokale verschillen in het *Brussels Vloms*.

4. KENMERKEN VAN HET ELEMENT

4.1. BETROKKEN TA(A)L(EN), REGISTER(S), TAALNIVEAU(S)

We kunnen ons afvragen wat nu precies het verschil is tussen een taal en een dialect. Max Weinreich, specialist in het Yiddish, wist het treffend te verwoorden tijdens een lezing in het Yiddish Scientific Institute op 5 januari 1945: *A language is a dialect with an army and navy*. Met andere woorden: een dialect wordt een taal wanneer het de middelen heeft om te worden verspreid. Om te parafaseren: "elke taal is een dialect dat het gemaakt heeft" maar, in tegenstelling tot een wijd verspreid idee, gaan dialecten de standaardtaal vooraf: één ervan behaalt de officiële status zoals het Nederlands dat is gebaseerd op het Brabants of het Frans gebaseerd op het dialect van de Île de France.

Enkele definities maken dit duidelijk:

- *Dialect*: de taal van een groep die "dezelfde omgangstaal hanteert", 'zoals de Griekse herkomst van het woord aangeeft (διάλεκτος). In tegenstelling tot het argot (zie verder) verbindt het dialect zonder uit te sluiten: het is bereid om de "buitenlandse reiziger" in zijn midden op te nemen.

- *Patois* : pejorative benaming van dialecten; deze denigrerende naam wordt vaak ten onrechte gebruikt om dialect- of andere varianten aan te duiden. 'Patois' is een Franse term die geen equivalent heeft in het Duits, Nederlands, Italiaans of Engels.
- *Mengtaal*: mengeling waarin twee of meerdere talen nauw met elkaar verweven worden – de overheersende taal wordt 'geherstructureerd' door woorden en constructies uit de oorspronkelijke taal. De drang naar standaardisering, gemotiveerd door de drang om op te klimmen op de sociale ladder kan aan de basis liggen van een mengtaal.
- *Créole* : on appelle créoles des langues nées au cours des colonisations européennes des XVIIe et XVIIIe siècles dans un contexte esclavagiste. Cette alternative n'est donc pas pertinente dans le présent contexte
- *Jargon* : parler propre aux représentants d'une profession, d'une activité spécifique.
- *Argot*: de specifieke taal van een sociale groep die al wat vreemd is tracht te weren.

Enkele afkortingen die we hierna zullen gebruiken:

- o (ba.) Bargoens
- o (bl.) Beulemans
- o (bv.) Brussels Vloms
- o (fr.) Frans
- o (ma.) Marols
- o (nl.) Nederlands
- o (Paj.) Pajottenland (deel van Vlaams Brabant)
- o (pi.) Picardisch

In die context stellen we de "Brusselse streektalen" voor die vandaag nog worden gebruikt:

- Het *Brussels Vloms* is een (actief) *dialect*:
het is de oorspronkelijke taal van de stadsbewoners (niet noodzakelijk van de politieke elite). Er zitten tal van archaïsmen in, Franse woorden en kleurrijke en sappige uitdrukkingen. Voor wie enkel de standaardtaal spreekt, kan ze onverstaaenbaar lijken.
(nl.) *de wagen van mijn vader* ⇔ (bv.) *manne pa zaaine auto!*
- Het *Beulemans* is een (actieve) *mengtaal*:
het ontstond uit de vervorming van het Frans door Brusselaars met Vlaamse roots die de denkwijze van hun moedertaal hebben behouden. Victor Hugo vatte dit treffend als volgt samen: *Die mensen spreken Frans in het Vlaams!*
(bl.) *tiens, voilà mon père sa voiture* (Vlaamse zinsstructuur).
- Ook het *Marols* is een (nu verdwenen) *mengtaal*:
Het werd ontwikkeld door arbeiders die een mengeling spraken van Picardisch en Frans en zich in de Marollen vestigden. Geleidelijk aan verschenen er lokale Vlaamse woorden in hun taal. Het is de taal van Roger Kervyn in zijn "Fables de Pitje

Schramouille"
(ma.) *El lintjweurm* (fabel "De glimworm").

- Het *Bargoens* is een (verdwenen) *argot*:
Deze Vlaamse dieventaal, ook gesproken door leurders, heeft weinig bijgedragen tot de bijzonderheid van de Brusselse streektaalen. De specifieke Brusselse variant noemen we *bergades*.
(ba.) *bikke* (eten) of *tof* (super).

Afhankelijk van de auteurs wordt dit onderscheid op verschillende manieren geïnterpreteerd. Wikipedia geeft de volgende opsomming: *Vlaams, Frans en gemengd jargon; Marols en Bargoens dialect*. Sommige auteurs gebruiken vage benamingen zoals *Vlaams dialect, Brussels dialect, Bargoens en gemengd of half-en-half Brussels dialect*. Ook het Marols wordt door de verschillende auteurs verschillend omschreven. De echt tweetalige Brusselaar zal vlotjes overschakelen van het ene op het andere, zelfs in het midden van een zin, naargelang het hem uitkomt. Dan spreken we van 'half-en-half'. Al deze punten worden verder toegelicht in deel 4.2

Tot slot merken we op dat sommige Belgicisemen in feite *brusselismen* zijn (specifiek voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest). Omgekeerd zijn enkele uitdrukkingen die we als *brusselismen* beschouwen, ontstaan door externe invloeden. De "*Dictionnaire des belgicisemes*" van Michel Francard (2005-2021) preciseert het verschil. Hierop zullen we niet meer terugkomen.

Besluiten doen we met Jean-Pierre Vanden Branden in "*Regard amoureux sur les parlers bruxellois*":

*Comme la gueuze, toute langue est une matière en fermentation spontanée.
Elle crée des mots, elle en abandonne d'autres **

*[Net zoals de gueuze ondergaat iedere taal een spontaan gistingsproces. Er komen altijd nieuwe woorden bij, terwijl andere woorden verdwijnen.]

4.2. OPGAVE VAN DE IMMATERIËLE UITDRUKKINGEN

Elk dialect, elke mengtaal, elk argot verschilt – noodzakelijkerwijs – van de standaardtaal waartoe ze behoort. De redenen daarvoor zijn inherent aan de aard ervan. In het algemeen kan het dialect *fonemen* (gesproken klanken) gebruiken die niet bestaan. Maar hoe transcriberen we het dan, bij gebrek aan *grafemen* (geschreven klanken)? We kunnen enkel de conventionele spelling gebruiken.

De bijzonderheden van het Brussels Vloms

- Divergence des phonèmes par rapport à la langue normative
- (fr.) Het *Brussels Vloms* is geen Nederlands
Een dokter ondervraagt een patiënt in het Sint-Pietersziekenhuis in de Marollen:
 - o Dokter (nl.) : *Mijnheer, hebt u pijn aan uw hoofd ?*
 - o Patiënt (bv.) : *Nie Menier den Doctaur, mo 'k em wel zier on manne kop !*
 Ze hebben het dus allebei, elk op hun manier, over hoofdpijn!
- Het *Brussels Vloms* is geen Beulemans.

Het Kuifje-album "De juwelen van Bianca Castafiore" werd in de beide talen vertaald.

- o (bl.) *"Les Stiene de la Castafiore"*
- o (bv.) *"De Bijous van de Castafiore"*

Het belangrijkste woord staat telkens in de andere taal!

- Massale integratie van het Frans vanaf de 19de eeuw
Straatnamen blijven trouw aan de geschiedenis: de Franse naam wordt vaker gebruikt dan de vertaling ervan
 - o (bv.) *Ik goên no den avenue Louise*
 - o (nl.) Ik ga naar de Louizalaan
 Hetzelfde geldt voor de "nieuwe technologieën" (waarin vandaag het Engels overheerst)
- Niet-standaard of archaïsche werkwoordvormen
Niet alleen voor de hulpwerkwoorden
 - o (bv.) *Ik zaain; ik paas* (van 'peinzen')
 - o (nl.) Ik ben; ik denk
- Veel sterk gekleurde idiomatische uitdrukkingen
De 'sappigste' uitdrukkingen hebben geen equivalent in de standaardtaal
 - o (bv.) *Dad um es percies deui nen ond zat gat getrokke geweist*
 - o (nl.) Dat hemd lijkt door de hond zijn gat te zijn getrokken!
- Invloed van het Pajottenland (Vlaams Brabant) en het Bargoens
Twee invloeden die soms worden verward: de sissende s komt uit het Pajottenland; het argot uit het Bargoens
 - o (Paj.) *Lotsj ma gerust* (laat mij met rust)
 - o (ba.) *Tof* (mooi, leuk); *poon* (geld)

De bijzonderheden van het *Beulemans*

- Franse fonemen uitgesproken op zijn Vlaams
 - o (nl.) g (zoals in 'groot') ⇔ (bl.) gh (uit het Middel-Nederlands) : bv. (bl.) *gharçon*
- Zinnen met een Vlaams ritme
Een typisch voorbeeld is de cultreplek uit "Le Mariage de Mlle Beulemans"
 - o (bl.) *OStracis'em ! OStraCIS'em ? Ouïe que je n'AIM' pas ce gharçon !*
 De hoofdletters geven de klemtoon aan van het woord of de zin
- Letterlijke omzettingen van het Vlaams
Hetzij zinsconstructies, hetzij volledige uitdrukkingen
 - o (bl.) *On sait pas de chemin avec ce ket ;* (bv.) *Ge kunt er giene weg mei, mè daane ket*
- En voor 'eens' en voor altijd:
De beroemdste uitdrukking uit het 'Belgisch' volgens de Fransen
 - o (bl.) *Viens une fois !* (kom eens hier)
 Die 'eens' kan zowat alles betekenen, behalve één keer in vergelijking met twee of meer keer.
Het is tiepisch Vlaams.

De bijzonderheden van het *Marols*

- Drieledige taal waarin het *Brussels Vloms* wordt verweven met een Frans met sterk Picardische inslag
Getuige daarvan het programma van een kermis in de Marollen (kermesse d'El Blad) in 1890:
 - o *Gazette de tout ce qui s'ra à voir avec el kermess d'El Blad à l'Marolles, el samedi 1er jour. El soir, quansqu'i sonneront 9 heures al Port' d'Hal, venaye ensemble pou l'Grand*

Taptoe de tous les trommeleers d'el garde civique in beurger kleëren qui feront un sortaye dihors avec des vetpote allumés par Pieje Pottekes.

- (pi.) El (lidwoord 'le'); (nl.) Blad (feuille – rue de la Feuille); (bv.) in beurger kleëren (burgerkleren)
- C'est la langue des « Fables de Pitje Schramouille » écrites par Roger Kervyn, en 1922.
Un extrait de la fable « *El stouma* » (l'estomac)
 - Mo sur in jour, mossieù Van Steenkazak ses mains,
Ses bras, ses dents, sa bouch', son instinctin,
Tertous disiont : « Et' bon, c'est bien
Mo nous z'aùtt' on se travaill' kron
Pour nourrir el Stouma...

De bijzonderheden van het *Bargoens*

- Vlaams argot dat zowel door leurders als door de onderwereld werd gecreëerd en gesproken
'Neutrale' woorden die worden gebruikt in een specifieke context
 - (ba.) *E kind da schriet*; (nl.) een wenend kind
 - In werkelijkheid een dikke portefeuille en de eigenaar moet dringend wat geld lichter worden gemaakt!
 Sappige uitdrukkingen
 - (ba.) *In de noam van de grandige peere, de kiebige knul en den amante peizerik. Klak pil !*
 - (nl.) In de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. Amen!
- Typisch Brusselse bijzonderheden van het Bargoens zijn vrij zeldzaam.
 - We spreken dan van "bergades"
 - (Slachthuizen van Kuregem - Anderlecht: *Tistindezwier* ; (nl.) de baas doet zijn ronde

4.3 OPGAVE VAN DE GEASSOCIEERDE MATERIËLE ELEMENTEN Instrumenten, voorwerpen, artefacten, plaatsen...

De verschillende gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest hebben nog steeds hun 'Brussels Vlomse' naam. De dialectische subvarianten die werden aangehaald in deel 3.4 zijn nog duidelijk aanwezig:

<u>Brussels vloms</u>	<u>Frans</u>	<u>Nederlands</u>
- Aavergoum	- Auderghem	- Oudergem
- Meuilebeik	- Molenbeek-Saint-Jean	- Sint-Jans-Molenbeek
- Schoêrebeik	- Schaerbeek	- Schaarbeek
- Olche	- Ixelles	- Elsene
- Yet	- Jette	- Jette
- Bosjvoud	- Boitsfort	- Bosvoorde
- Veust	- Forest	- Vorst
- Weuile	- Woluwe	- Woluwe

In de loop der eeuwen werden de respectieve inwoners bedacht met bijnamen (in het Brussels Vloms):

<u>Bijnamen</u>	<u>Vertaling</u>	<u>Gemeente</u>
- Bergskenop	- Die van bovenop de heuvel	- Koekelberg
- Deeperkes	- Die van "in de diepte"	- Molenbeek (t.o.v. de Marollen)
- Keekefretters	- Kippeneters	- Bruxelles-Ville
- Kuulkappers	- Koolkappers (spruitjes)	- Saint-Gilles
- Onnefretters	- Hondeneters	- Forest (<i>toegekend door de bewoners van de Marollen</i>)
- Speegelmanne	- Mannen van het Spiegelplein	- Jette

Dans ce contexte, on a même conservé la trace de sobriquets en argot bargoens de Bruxelles :

<u>Sobriquets</u>	<u>Traduction</u>	<u>Commune</u>
- Inkes	?	Jette
- Notjes	Noisettes (?)	Saint-Josse
- Voskes		
-		
-		
- Du quartier de Vossegat		Uccle

Ook in de Marollen vinden we nog straatnamen in de plaatselijke taal. In alfabetische volgorde ("oê" wordt uitgesproken als 'oe'):

- Den Aa Met / Vosseplaaïn / Loeizemet / "Hirch-par-Terre" – Vossenplein (vlooiënmarkt)
- Den Bloempachgang – Abrikozenboomstraat
- De Builestroêt – Valkstraat (vroeger woonde daar de beul van de stad)
- Peeremansstrotche – Pieremansstraat (in werkelijkheid 'Peeremansstraat!')
- Rattestroêt – Spaarzaamheidsstraat (Woordspeling met "rat" = gierigaard)
- Sinte Gelanchstroêt – Sint-Gisleinsstraat
- Uugstroêt – Hoogstraat
- Zustervatstroêt – Sistervatstraat

Van enkele hoogplaatsen in de hoofdstad is de benaming in het dialect nog steeds levend:

- De Beuzze - la Bourse - de Beurs
- "Le" Vismet - le Marché-aux-Poissons - de Vismarkt
- De Zoêvel - (le) Sablon - Zavel

Enkele straten ten slotte dragen nog hun namen die zijn ontsproten aan de fantasie (woordspeling, zwans):

- Lange Zottestroët – Rue des Foulons ("Fous Longs") - Voldersstraat
- Kom no boove Dikkeneusstroët – Rue de Montenegro ("Monte hé Nez Gros" - Montenegrostraat
- Prut-Ficellekestroët – Rue de la Concorde ("Con – Corde") - Eendrachtstraat

En ook een aantal horecazaken zijn fier op hun Brussels Vlomsse naam; in alfabetische volgorde:

- Ballekes (« Les boulettes ») – 1000 Bruxelles
- Broebeleir (friterie) – Marollen en Ukkel
- Le Brusseleir – 1000 Brussel
- 't Kelderke (« La petite Cave ») – 1000 Brussel
- Metteko (café) - 1000 Brussel
- Le Nüetnigenough (« Jamais assez ») – 1000 Brussel
- 't Potverdoemmeke (un juron adouci) – Schaarbeek
- De Skieven Architek (bistrot) – 1000 Brussel
- Le Schieve Lavabo (« Lavabo placé de guingois ») – Oudergem, Vorst, Jette, Ukkel, Woluwe, maar ook Terhulpen en Waver !
- Le Skievelat (« Latte de travers ») – 1000 Brussel
- Le Stekerlapatte (« L'épinoche ») – 1000 Brussel
- En Stoemelings (« En catimini ») – 1000 Brussel
- Den Talurelekker (« Le lécheur d'assiette ») – 1000 Brussel
- Viva M'Boma – 1000 Brussel
- Le Zinneke (chien bâtard de Bruxelles) – Schaarbeek

Tal van *getuigenissen* zijn nog min of meer zichtbaar:

- *Abécédaire bruxellois*, bij Ploegmans (brasserie in de Hoogstraat).

- Geveldecoratie in het Brussels Vloms van Café *Breughel* (op de hoek van de Hoogstraat / Zuidlaan)
- Affiches in het Brussels Vloms en het Beulemans, *Chez Catherine* (kaashandel, Zuidstraat)
- In 2018 kondigt Burger King de opening aan van een vestiging in Elsene - de affiches zijn opgemaakt in het Brussels Vloms en het Beulemans. (Teksten van Jean-Jacques De Gheyndt)
- De voetbalzaal van de Union Saint-Gilloise (Voetbalclub – zie 4.4) .
- Conferenties, opvoeringen, avondvoorstellingen... zoals in *La Fleur en Papier Doré*.

Bij beelden in het openbaar domein die verwijzen naar de Brusselse streektalen ontbreekt het aan expliciete referenties om hun werkelijke betekenis toe te lichten:

- *Madame Chapeau* (Zuidstraat): toelichtende affiche van de socialistische mutualiteiten (die in de buurt is gevestigd).
- *Zinneke-Pis* (Kartuizersstraat): Google preciseert: 'grappig beeld van een plassende hond'.
- *Vaartkapoen en'Agent 15* (Saincteletteplein): geen informatie.

Ook het foorkramersmilieu (dat jaarlijks de 'Zuidfoor' organiseert) hanteert nog - fier - de Brusselse streektalen. Sommigen gebruiken zelfs nog het Bargoens (bijvoorbeeld de artiest 'Kevin Le Forain').

Broederschappen en terugkerende manifestaties verwijzen nog naar het lokale dialect

- De *Bûûmdroegers* – Meiboomdragers (immaterieel erfgoed van Unesco), légende et traditions remontant au Moyen-âge (associé aux Compagnons de Saint-Laurent) <https://www.meyboom.be/page18.html>
- De *Gardevils* – die toezien op het goede verloop van de Meiboomplanting(associé aux Compagnons de Saint-Laurent) <https://www.meyboom.be/gardevils.html>
- De *Kuulkappers*, folklore en tradities van Sint-Gillis https://m.facebook.com/Kuulkappers/?locale2=fr_FR
- *Orde van de Brusselse Moestasje* – ter ere van de bijzondere snorren <https://brusselse-moestasje.wikeo.be/>
- De *Zinneke Parade* – multicultureel carnaval . 'Zinneke' est un surnom choisi pour représenter les gens de Bruxelles. https://fr.wikipedia.org/wiki/Zinneke_Parade

Publicaties:

- Alle facetten van de Brusselse streektalen (essays, fabels, toneelstukken, stripverhalen, liedjes, sketches, parodieën, enz.) worden *uitgegeven* en krijgen een plaats in de *openbare bibliotheken* die er vaak een speciale afdeling aan wijden.

- De laatste decennia werden tal van woordenboeken en woordenlijsten, van variabele kwaliteit en omvang, gepubliceerd. Dit punt wordt voor elk Brusselse streektaal verder toegelicht in deel 4.4.
- In de Brusselse kranten en tijdschriften van de 20ste eeuw waren rubrieken als *Virgile* (in het weekblad "Pourquoi Pas ?") of *Jef Kazak* (in het dagblad "Le Peuple"), geschreven in het *Beulemans* zeer populair.

Theater:

- *Gefilmd* theater, *cinematografische* aanpassingen, zijn terug te vinden op algemene platformen (YouTube, Dailymotion en de sociale media) of op meer gespecialiseerde websites (gewijd aan de 'zwans' en de Brusselse streektalen).
- *Liedjes* en *sketches* in het *Brussels Vloms*, het *Beulemans* of het *half-en-half*, gebracht door 'anciens' (zoals *Lange Jojo*) of meer hedendaagse artiesten (zoals Les *BarberPeis* of *De Braave Joenges*) brengen hulde aan onze lokale streektalen (en tegelijk ook vaak aan de 'zwans').

4.4. HISTORIEK EN RECENTE ONTWIKKELINGEN

In de Middeleeuwen was Brussel een Vlaamse stad; pas eind 19de eeuw werd ze uitgesproken Franstalig.

Het *Brussels Vloms* is het originele Vlaamse dialect van de stad. Ook vandaag nog vinden we er vele archaïsmen in terug (overblijfselen van verbuigingen) en kleurrijke en sappige uitdrukkingen die concreter zijn dan in de standaardtaal.

- Dit dialect behoort tot de voorlopers van het *standaardnederlands* dat vanaf de 16de eeuw werd ontwikkeld, vooral dankzij de boekdrukkunst. Pas in de jaren 1960 (sic!) werd het standaardnederlands veralgemeend in alle lagen van de Belgische bevolking, dankzij de inspanningen van de politiek en de groeiende impact van radio en televisie.
- Omstreeks 1830 ontstond het traditionele poppentheater Toone. In de "Poesjenellekelder" in de volkse Marollenwijk brachten Antoine Genty en zijn opvolgers parodieën op toneelstukken, opera of de klassieke literatuur in het *Marols*, maar later ook in het *Brussels Vloms*; vandaag, vanwege het steeds internationaler wordende publiek, worden de stukken vooral opgevoerd in het *Beulemans*.
- *Literaire* publicaties in het *Brussels Vloms* zijn tot eind 20ste eeuw eerder zeldzaam:
 - o In de 19de eeuw werden een aantal mondelinge getuigenissen opgetekend in de vorm van essays, bijvoorbeeld in de uitvoerige studie van de Nederlandse en Belgisch Vlaamse dialecten die in 1882 werd gepubliceerd door de (Nederlandse) gebroeders Leopold.
 - o Luppe Scherpschieter (een pseudoniem) publiceerde in 1858 "Volksliedjes en gedichten". Een quasi uitzondering in dit domein.
- Sinds 2000 zet het *Brussels Volkstejoêter* (BVT) succesvolle Brusselse toneelstukken die in het *Beulemans* werden gebracht om in het *Brussels Vloms*. Andere werken zijn

van de hand van Franse auteurs, maar ook Shakespeare staat op het programma (de vertalingen zijn van Claude Lammens):

- *De Traafiest van M. Beulemans* van F. Fonson en F. Wicheler (2002)
- *Den Emmerdeur*, naar het stuk van Francis Veber (2013)
- *'n Kat es gien poos*, naar "De Getemde Feeks" van Shakespeare (2012)
- Meer verrassende vertalingen werden recent gepubliceerd en zijn in zekere zin de 'adelbrieven' van de Brusselse streektalen:
 - *154 Sonnetten van William Shakespeare* van Claude Lammens (2019)
 - *De Klaaine Prins* (A. de Saint-Exupéry) van Jean-Jacques De Gheyndt (2020)
- Ook stripverhalen in het *Brussels Vloms* zijn eerder recent:
 - *De Bijous van de Castafiore*, vertaling van Joseph Justens (2004)
 - *Stam en Pilou*, origineel scenario van Rick De Wulf, tekeningen van De Marck (2000-2020)
 - *Poje* (tekeningen van Louis-Michel Carpentier, vertaling van Paul Vankueken of J-J De Gheyndt)
- Belangrijk bij de verspreiding van geschreven werken is de publicatie van kwaliteitsvolle woordenboeken en de opmaak van een coherente spelling en grammatica die specifiek zijn voor het *Brussels Vloms*
 - *'t Es on aa naa*, van Marcel de Schrijver (2017) – laatste versie van zijn reeks woordenboeken
 - *Grammatica van het Brussels* van Sera De Vriendt (2003)

Het *Beulemans* – door Baetens Beardsmore omschreven als "Frans zoals het in Brussel wordt gesproken" - is ontstaan uit de vervorming van het Frans door Brusselaars met Vlaamse roots die de denkwijze in hun moedertaal hebben behouden:

- Enkele romans, enkele pastiches maar vooral beroemde theaterstukken uit begin 20ste eeuw zetten het *Beulemans* in de verf:
 - *Notre langue* van Léopold Courouble (1901). Een parodie die een beeld geeft van de taal van destijds!
 - *Zievereer, Krott & Cie, Architek – Baedeker de physiologie bruxelloise*, van Curtio (alias George Garnir – 1906-1910), heruitgegeven onder de titel "Le petit brusseleir illustré" uit 2012.
 - *La Famille Kaekebroek*, van Léopold Courouble (1901-1910). Het zijn zedenromans waarin nog enkele Brusselse uitdrukkingen worden gehanteerd.
 - *Le Mariage de Mlle Beulemans* van F. Fonson en F. Wicheler (1910). Toneelstuk.
 - *Bossemans et Coppennolle*, van P. Van Stalle en J. d'Hanswyck (1938). Toneelstuk.
- Het Brusselse theater kent nog steeds veel succes en ook in de 20ste en 21ste eeuw worden nog nieuwe stukken geschreven.
 - *Bossemans et Coppennolle à Hollyfoot* van J. Bastin en M. Van Stalle (1989)
 - *Les Caprices de l'Ami Théo* van Jean-Paul Boyazis (2012)
- Fabels en dialogen zijn de belangrijkste verspreidingsmiddelen van het *Beulemans*:
 - *Virgile*, een imitatie van Jean de La Fontaine, maar ook nieuwe teksten zoals "Le Hérisson et le Rolmops" of "La Baleine et le Sprok"

- *Jean d'Osta* en zijn "dialogues de Jef Kazak" waren tientallen jaren na elkaar zeer populair in de Belgische weekbladen "Germinal" en "Vlan"; hij schreef ook een onnavolgbare pastiche op *L'Andromaque* van Jean Racine.
- *Joske Maelbeek* (*Dominique Dognie*) een fabuleus fabulist die schittert in pastiches en originele creaties
- *Jean-Jacques De Gheyndt* en zijn pastiches van Jean de La Fontaine ("L'Iguanodont'che et la Tyrannozuur") of zijn adaptaties van grote operastukken ("Habanera" uit *Carmen* van Bizet).
- Van recentere datum zijn de stripverhalen in het *Beulemans* :
 - *Les Stiene de la Castafiore* (van Hergé), vertaling van Nicolas Dock (2007)
 - *Stam en Pilou* (scenario van Rick De Wulf, tekeningen van De Mark)
 - *Poje* (tekeningen van Louis-Michel Carpentier, vertaling Paul Vankueken of Joske Maelbeek)
- Tegenwoordig worden volledige romans vertaald in het *Beulemans*, eveneens als ode aan de Brusselse streektaalen:
 - *La Biest du Tuitenberg* van Bruno Brel, door Joske Maelbeek (2020)
 - *Exorcizem à Berchem-Sainte-Agathe* (van Alain Magerotte), door Joske Maelbeek (2021)
- Heel belangrijk bij de verspreiding van geschreven werken is de publicatie van kwaliteitsvolle woordenboeken
 - *Dictionnaire Bruxellois - Marollien / Français, suivi du Lexique Français / Bruxellois – Marollien*, van Oscar Starck & Louise Claessens (1991)
 - *Le Bruxellois de Poche*, van Francis Wanet, collectie "Assimil" (2000)
 - *Dictionnaire du dialecte bruxellois*, van Louis Quiévreux (2015, laatste uitgave)
 - *'t Kakkenesjke – Le dernier-né* van Marcel de Schrijver (2020, laatste uitgave)
 - *Dictionnaire du Bruxellois* van Georges Lebouc (2021, laatste uitgave)
- Enkele pogingen tot standaardisering van de spelling van het *Beulemans* werden gepubliceerd, maar haalden nooit hetzelfde niveau als die van het *Brussels Vloms*
 - *Jean d'Osta* in het inleidende hoofdstuk van de "Flauwskes de Jef Kazak" (1995)
 - *Oscar Starck & Louise Claessens*, via de publicaties van de ADIPB (Académie pour la défense et l'illustration des Parlers Bruxellois)

Het *Marols* is vooral bekend via "Les fables de Pitje Schramouille" van Roger Kervyn de Marcke ten Driessche. Toch bestaan er nog enkele zeldzame - en vaak onbekende - historische getuigenissen van deze heel bijzondere taal.

- Enkele historische getuigenissen uit de 19de eeuw:
 - *Victor Joly* { XE "JOLY" }, *Les Marolles et les Marolliens, Type bruxellois* (1851)
 - *Élisée Reclus* *Nouvelle géographie universelle* (1876 tot 1894)
 - *Johan Albert Leopold* et *Lubbertus Leopold*, *Van de Schelde tot de Weichsel* (1882)
 - *Joe Diericx de ten Hamme*, *Souvenirs du Vieux Bruxelles*, (1891, heruitgegeven in 1979)
- In de 19de eeuw verschenen steeds meer geschreven sporen van het dialect in satirische kranten:

- *Victor Lefèvre, dit Coco Lulu* in zijn fabels (1891).
- *Bazoef* (Léopold Pels), in "La Casserole" (1885) en "Mastelles et z-oeufs durs" (1903)
- In de 20ste eeuw maakt een auteur van Brugse origine het *Marols* wijd en zijd bekend:
 - *Roger Kervyn de Marcke ten Driessche, Les fables de Pitje Schramouille* (1921)

Het *Bargoens* leent zich vanwege zijn aard niet echt voor literatuur, maar toch:

- in de 18de eeuw kende een boek dat in dit argot werd geschreven een groot succes.
 - Het oudste tot op heden bekende literair werk in het *Bargoens* is de vertaling, uit 1731, van het boek van Nicolas Ragot, bekend als Garval: "Le vice puni ou Cartouche" over een beroemde moordenaar die op 28 november 1721 werd geëxecuteerd in Parijs.
- Tot op vandaag verschijnen er heel regelmatig nieuwe woordenboeken en taalstudies:
 - Het *lexikon* van Isidore Teirlinck (1886)
 - De *woordenlijst* van Paul Hermant (1923)
 - *Bergades, Brussels Bargoens* van Paul Van Hauwermeiren (2010)
 - *Bargoens, vijf eeuwen geheimtaal van randgroepen in de Lage Landen* van Paul Van Hauwermeiren (2020)

Ook de door Hergé bedachte fictieve talen (Syldavisch, Borduurs, Arumbaya en Bibaro) zijn min of meer complexe versies van het *Brussels Vloms!* De niets vermoedende lezer zal dat echter zelden opmerken. Tijdens het schrijven trachtte de auteur de Vlaamse sporen immers te verbergen om de taal nauwer te doen aansluiten bij een "Balkantaal" of een "taal uit het Amazonewoud".

- Aanvankelijk camoufleert Hergé het *Brussels Vloms* dat aan de basis lag van het Syldavisch (*De scepter van Ottokar*) of het Arumbaya (*Het gebroken oor*), duidelijk met veel plezier, via twee heel verschillende transposities. In zijn latere werk (*De zaak Zonnebloem, Kuifje en de Picaro's, Kuifje en de Alfa-kunst*) focust Hergé meer op het verhaal en doet hij nauwelijks moeite om de *Brussels Vlomse* uitdrukkingen te verbergen.
- Patroniemen en toponiemen vormen de basis van de Brusselse exegese van zijn werk, mais une analyse fine y révèle des doubles références cachées. De topografie is coherent. De hoofdstad van Syldavië is *Klow*, uit te spreken als *kloef* (getikt), net zoals *Shohôd* (zo-ot) de hoofdstad is van Bordurië. De dialogen klimmen van een eenvoudige transpositie zoals *Wadesmadana* (wat is me dat nu) op tot een knap staaltje van paleografie in het Arumbaya of het oude Syldavisch.

De eerste analyses van deze talen dateren uit de jaren '70 – '80 van de 20ste eeuw:

- Har Brok, *Is Syldavisch Slavisch?* (1979). (Amsterdams) specialist in de Brabantse dialecten en de echte voorloper van dit soort analyse.

- Frédéric Soumois, *Dossier Tintin* (1987). Een auteur die vooral aandacht heeft voor de context, zonder grondige kennis van het Brussels Vloms.
- Mark Rosenfelder, *Le Syldave d'Hergé{ XE "Hergé"} : Une grammaire* (website). Vaak geciteerd, maar van zeer bedenkelijke kwaliteit!

Pas in de jaren 2000 verschenen er meer uitgebreide essays over het onderwerp:

- Daniel Justens en Alain Préaux, *Tintin, ketje de Bruxelles* (2004). Zeer nauwkeurig en volledig.
- Rainier Grutman{ XE "GRUTMAN"}, *Eih benne, eih blavek : l'inscription du bruxellois dans Le sceptre d'Ottokar* (Montreal, 2010). Hoogleraar aan de universiteit van Ottawa (Canada)
- Jean-Jacques De Gheyndt, *Ei ben ek, Ei blaav ek! – Bruxellois, Syldave, Arumbaya* (2018). Tot op heden de meest uitvoerige studie.

Hoe bestendig zijn de Brusselse streektalen?

Het dient benadrukt (deel 4.1) dat het *Marols* en het *Bargoens* (uiterlijk) omstreeks het begin van de Tweede Wereldoorlog verdwenen zijn. Dat geldt niet voor het *Beulemans* en het *Brussels Vloms*. De vele, soms heel recente publicaties waarnaar we in dit document verwijzen, van woordenboeken tot essays over toneelstukken en videofilmjes, bewijzen dat de vlam nog niet gedoofd is. De talen overleven niet alleen, ze zijn nog bijzonder levend. In die context kent de "Base de données lexicographiques panfrancophone" (BDLP) het *Beulemans* (of "Brusseleir") een *sterke en stabiele vitaliteit* toe.

<https://www.bdlp.org/fiche/5844?modal=1>

4.5. SOCIOCULTURELE CONTEXT Functies, waarden: rol van de genders, van de jongeren ...

Wie zijn de mensen die de Brusselse streektalen spreken?

De Brusselaars van geboorte of adoptie, vooral gewone volksmensen, spreken de Brusselse streektalen nog in de privésfeer en tijdens feestelijke evenementen. Het verschil in 'sociale klasse' tussen het rijkere zuiden van het Gewest en de gemeenten van de noord/noordwestelijke rand trekt een duidelijke grens in dit domein.

Deze mensen kennen nog een hele reeks volksliedjes uit de 19de eeuw en brengen die nog graag ten berde, bijvoorbeeld: *Jefke es getraad*, *Mie Katoen*, *Veev van Bomma*, *Waaile zaain van Meulebeik*. Sommige mensen spreken *alleen* het Beulemans, anderen het Beulemans *en* het Brussels Vloms. Helaas weten heel wat actieve dialectsprekers niet dat er gezellige plaatsen bestaan waar ze Brussels kunnen spreken, of evenementen waaraan ze zouden kunnen deelnemen.

Er bestaan geen officiële cijfers over hoe vaak de Brusselse streektalen nog worden gesproken door de bevolking van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Sommige plaatsen kunnen echter een idee geven van de kwaliteit en soms de frequentie van het gebruik van deze dialecten:

- Het *Théâtre de Toone* trekt nog een ruim publiek aan, vooral Belgische en buitenlandse toeristen. De toeschouwers komen zowel voor de magie van het spektakel (het poppenspel) als voor de lokale uitdrukkingen (die ze al dan niet begrijpen). De enkele voorstellingen in het *Brussels Vloms* trekken meer specifiek een publiek aan van kenners.
- Ook met de opvoeringen van grote klassiekers van het *Beulemans*, "Le Mariage de Mlle Beulemans" en "Bossemans et Coppenolle" oogsten de toneelgezelschappen veel succes. Vooral het *Théâtre des Galeries* brengt deze stukken. Amateurgezelschappen (zoals Union Dramatique en Philanthropique de Bruxelles) brengen soms minder bekende stukken zoals "Ce bon Monsieur Zoetebeek" (J. Van Roy en L. Bajart) of "Les caprices de l'Ami Théo" (Jean-Paul Boyazis).
- Het *Brussels Volkstejoëter* is zowel in Brussel als in de Vlaamse rand populair. Elk theaterstuk trekt 25.000 toeschouwers aan onder wie veel dertigers en veertigers! En in de zaal wordt heel veel Frans gesproken!
- De *kursussen en spreekbeurten* kunnen maandelijks rekenen op een honderdtal deelnemers (ADIPB, BabbelEVEREn, Brusseleir!, Pour la Science et pour la Zwanze), en dit al jarenlang.
- Ook het foorkramersmilieu (dat jaarlijks de 'Zuidfoor' organiseert) hanteert nog - fier - de Brusselse streektalen. Sommigen spreken zelfs nog het *Bargoens* (bijvoorbeeld de artiest Kevin Le Forain).
- Op de zondagsmarkt in Jette (op het Spiegelplein) spreken zowel de marktkramers als de klanten nog de Brusselse streektalen (vooral het *Brussels Vloms*).

Hoe verspreiden ze zich?

Het *Brussels Vloms* en het *Beulemans* worden nog gesproken in het hele Brussels Hoofdstedelijk Gewest, al verschilt hun aanwezigheid wel van streek tot streek. In de gemeenten Sint-Pieters-Woluwe, Sint-Lambrechts-Woluwe, Watermaal-Bosvoorde en Ukkel sloeg de verfransing harder toe dan in de gemeenten Sint-Jans-Molenbeek, Koekelberg, Ganshoren, Jette, Laken, Evere of Neder-over-Heembeek. Dat is onmiskenbaar te wijten aan het feit dat de "gegoede sociale klassen" in het zuiden van het Gewest ruimer vertegenwoordigd zijn.

Hoe evolueren de Brusselse streektalen?

Door de zeer massale immigratie van 'allofonen' naar de Vijfhoek (het hart van Brussel), Sint-Jans-Molenbeek, Schaarbeek of Sint-Joost-ten-Node ontstonden er recent nieuwe mengtalen die (wat al te snel) worden afgedaan als *Maroxellois*, een combinatie van Arabische (of Turkse...) idiomen en een restant van half-en-half. De jongeren voegen er ook Engelse elementen (of eerder *globish*) aan toe, wat leidt tot een nieuwe slang van de Brusselse jongeren.

Aan dit aspect van de evolutie van de Brusselse streektalen zou een specifieke studie moeten worden gewijd.

Ter herinnering: Het *globish* (een samentrekking van 'global' en 'English') is een vereenvoudigde versie van het Engels waarin enkel de courantste woorden en uitdrukkingen

worden gebruikt. Het is het jargon dat niet-Engelstaligen gebruiken als ze Engels willen spreken (vertaling van de definitie in de Franse Wikipedia).

Wat is de perceptie van de Brusselse streektaalen?

Plaatselijke omgangstaalen worden vaak afgedaan als vulgair en volks in de pejoratieve betekenis van het woord. Ook de Brusselse streektaalen ontsnappen daar niet aan. Ze worden niet gebruikt in de officiële communicatie, maar in de privésfeer drukken ze hetzelfde uit - en soms nog veel meer - als de standaardta(a)l(en) waarvan ze een variant zijn. De 'kleur', de 'concrete beeldspraak' en het 'evocerende vermogen' van de streektaalen komen vaak aan de oppervlakte bij sterke emoties. Positieve emotie: de lokale taal draagt bij tot en voedt de gezelligheid; negatieve emotie: de Brusselaars vloeken liever in het 'dialect' dan in de standaardtaal!

Wetenschapsmensen zullen tijdens colloquia uiteraard geen argumenten en bezwaren naar voor brengen in het 'dialect'. Volkse streektaalen worden slechts echt begrepen of gesproken door een beperkt aantal personen. Je 'kunt er niet alles mee uitdrukken', maar is dat niet vooral omdat niemand 'het aandurft'? In hoofdstuk 8 van het boek "Schieven Architect!" van Jean-Jacques De Gheyndt wordt de Nobelprijs Fysiologie of Geneeskunde van 2014 voorgesteld in het *Brussels Vloms!*

Een onuitwisbare band met de zwans

Een ander belangrijk kenmerk van de Brusselse streektaalen is de onuitwisbare band met het fenomeen van de *zwans*. De *zwans* is een grap, een overdrijving, een mystificatie. Een *zwanzer* beschimpt zijn slachtoffers met een pontificale ernst. Hij is de laatste die het recht heeft om te lachen met de grappen die hij vertelt. *Zwans* paart overdrijving aan absurde taalconstructies die een mengeling zijn van het Vlaamse dialect en het gebrekkig Frans, maar de *zwanzer* spot vooral met zichzelf: 'Zalig diegenen die met zichzelf kunnen spotten, want zij geraken nooit uitgelachen'. Vandaag is het concept vooral gericht op een guitige, Rabelaisiaanse *humor* waarin het accent een belangrijke rol vervult en waarvan het onderwerp *onlosmakelijk verbonden is met het volkse erfgoed en de Brusselse streektaalen*. Die combinatie maakt de *zwans* tot een *Brusselse levenskunst* en voor sommigen tot een burgerdeugd!

Tot besluit citeren we de Franse dichter (met Portugese roots) Miguel Zamacoïs:
*Parler avec l'accent, c'est parler de son pays, en parlant d'autre chose**

* [spreken met het accent is spreken over je land, terwijl je het toch over iets anders hebt]

4.6. SUPRAGEWESTELIJKE CONTEXT In voorkomend geval het element plaatsen in een bredere geografische context.

Voor de Fransen staat het *Beulemans*, zoals reeds gezegd, gelijk met het 'Belgisch'. Ze doen daarmee eer aan onze hoofdstad, maar niet aan de taal. In hun pogingen om onze taalgewoonten te imiteren, maken ze tal van fouten en gebruiken ze onze meest specifieke uitdrukkingen totaal verkeerd. Een Fransman zal bijvoorbeeld nooit 'une fois' correct kunnen plaatsen omdat hij er noch de oorsprong, noch de echte betekenis van kent.

In het begin van de 20ste eeuw was "Le Mariage de Mlle Beulemans" het startschot van de verspreiding van het *Brussels dialecttheater* (de naam van het dialect werd eraan ontleend).

Ook het concept 'zwanen' verwierf er bekendheid door tot over de landsgrenzen heen. Marcel Pagnol van de Académie française noemde het stuk een meesterwerk en liet zich erdoor inspireren voor zijn trilogie "Marius, Fanny, César". Vooral het specifieke *accent* van de sprekers van het *Beulemans* spreekt tot de verbeelding. Jacques Brel draagt daartoe bij met zijn "Je vous ai apporté des bonbons" en "Je viens rechercher mes bonbons". Hij overdrijft de 'Belgische klanken' en zijn Parijse publiek is er dol op: *Trouwens, niemand spreekt nog met dat accent, alleen Brel op de televisie*, besluit hij daarover zelf. Vreemd eigenlijk dat Annie Cordy (schijnbaar) nooit in het Brussels heeft gezongen!

Het *Brussels Vloms* daarentegen is buiten het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de provincie Vlaams-Brabant nauwelijks bekend. Inwoners van de kuststreek of de Kempen kunnen het nauwelijks verstaan. Ook buiten onze grenzen 'straalt' het heel weinig uit.

Een onbetwistbare *verspreider van het Brussels Vloms* is Hergé, ondanks zijn pogingen om de sporen ervan te verbergen in zijn fictieve talen (zie deel 4.4). Aan deze transpositie werden een aantal wetenschappelijke studies gewijd, ook aan niet-Belgische universiteiten. De oudste en de recentste daarvan zijn:

- Har Brok, *Is Sydavisch Slavisch?* (1979).
(Amsterdams) specialist in de Brabantse dialecten en de echte voorloper.
- Rainier Grutman{ XE "GRUTMAN"}, *Eih bennek, eih blavek: l'inscription du bruxellois dans Le sceptre d'Ottokar* (2010) – Hoogleraar aan de universiteit van Montreal; hoogleraar aan de universiteit van Ottawa (Canada).

De internationale erkenning van de Brusselse streektaalen is duidelijk en betreft talrijke aspecten:

- De Engelse Wikipedia wijdt er tal van trefwoorden aan. Bijvoorbeeld (tussen haakjes staan de andere talen waarin deze pagina's werden vertaald of aangepast - met de standaard landcodes indien relevant):
 - Brabantian dialect Bretons, DK, DE, FR, IT, NL, PL, RU, West-Vlaams
 - Belgian French DE, ES, FR, NL, JP, RU, Vietnam, Waals, CN
 - Dutch language ZA, DE, FR, HR, IS, NL, Plattdûtch, Waals, West-Vlaams
 - Languages of Belgium Arabisch, Asturiaans, ES, FR, IT, NL, PT, RU, Waals
 - Flemish dialect Old English, Arabisch, ES, FR, Hindi, NL, RU, CN, West-Vlaams
 - Francization of Brussels Arabisch, DE, ES, FR, ID, NL, PT, RU, CN
 - Marols Esperanto, FR, NL, RO, RU, UA, Waals
 - The adventures of Tintin Arabisch, DE, ES, FR, Hindi, NL, Waals, West-Vlaams, CN
- De vertaling van de sonnetten van Shakespeare in het *Brussels Vloms* werd dankbaar onthaald door de universiteit van Birmingham (2021)
<https://www.bruzz.be/culture/cultural-news/brusselse-versies-van-shakespeare-opgenomen-archieff-universiteit-van>

- Op 28/07/2018 sloot de RTS (de Franstalige Zwitserse radio- en tv-zender) een reeks uitzendingen over lokale dialecten af met een documentaire over de Brusselse streektalen (*te downloaden*).
<https://www.rts.ch/play/radio/tout-un-monde/audio/le-parler-belge-nest-souvent-quun-melange-imaginaire?id=8790976#%3Fstation=a9e7621504c6959e35c3ecbe7f6bed0446cdf8da>

Bij de toegang tot "Brusselair 02" op de website van de "Base de données lexicographiques panfrancophone" (BDLP) staat te lezen: *Commentaire géolinguistique : Vitalité élevée et stable à Bruxelles. (Geolinguistisch commentaar: hoge en stabiele vitaliteit in Brussel)*
<https://www.bdlp.org/fiche/5844?modal=1>

Besluiten doen we met enkele verrassende bijzondere gevallen:

- In 2019 werd in Tanger een zaak geopend met zeer Brusselse accenten: de "Tacos de Bruxelles", sur la rue Abou Kacem Chabbi. Op het menu: specialiteiten zoals de "Brusseleir" en de "Kletepeye":
https://m.facebook.com/TacosDeBruxellesTanger/?locale2=fr_FR
- In de Tunesische boekhandel Al Kitab ligt het boek "Zievereer, Krott & Cie, Architek" van Curtio in de rekken:
https://www.alkitab.tn/listeliv.php?form_recherche_avancee=ok&auteurs=Curtio%20Lynen/Flassch
- Er bestaat een in het Spaans ondertitelde versie van "Les Bonbons" van Jacques Brel (1967)
<https://www.youtube.com/watch?v=cQyZkGSdUxY>

5. ROLLEN VAN DE HOUDERS EN GEBRUIKERS VAN HET ELEMENT

5.1. DE UITVOERDERS (DIE OPTREDEN EN DOORGEVEN)

Zoals al gezegd in deel 3.2 worden de Brusselse streektalen dagelijks gesproken in het gezin en op markten, kermissen, in cafés en restaurants... De gesprekken en het samenzijn wordt er alleen maar gezelliger door en houden de dialecten levend *in de privésfeer*. Daarnaast bestaan er verschillende categorieën van *publieke gebruikers* van de verschillende facetten van de Brusselse streektalen. Ook zij houden de *traditie* in stand. Alle referenties zijn recent (in alfabetische volgorde).

Mondelinge overlevering en entertainment – populaire verspreiders

De Brusselse streektalen worden *op grote schaal gepopulariseerd* in cafés, tijdens bals en privéfeesten (huwelijken...) of volksevenementen, op radio en tv, via het internet, enz.

Videofilmpjes op YouTube, Dailymotion en de sociale media

- BarberPeis, **een vocaal kwintet** combineert de 'barbershopstijl' met Brusselse zwans
<https://www.barberpeis.com/>

- De Braave Joenges, **singer-songwriters** van Brusselse blues
<https://debraavejoenges.be/>
- Het Brussels Volkstejoeter – een **theatergezelschap** met voorstellingen in het *Brussels Vloms (2000)*
<https://www.brusseleir.eu/brussels-volkstejoeter/>
- Jef Elbers, **Vlaamse zanger** en activist van het Vlaams Blok zong veelvuldig in het *Brussels Vloms*
https://fr.wikipedia.org/wiki/Jef_Elbers
- Emballage Kado, een **folkgroep** met Brusselse liedjes
<http://www.emballagekado.be/>
- Joske Maelbeek, **auteur-verteller** van fabels in het *Beulemans*
<https://www.youtube.com/watch?v=f5AqYB7-9pM>
- Ketje (Renaat Grassin), **een Vlaams-Brusselse dichter** van fabels in het *Brussels Vloms*
https://nl.wikipedia.org/wiki/Renaat_Grassin
- Kevin le forain, **voorstellingen** in het *Brussels Vloms* en het *Beulemans*
<https://artsrlettres.ning.com/events/kevin-le-forain>
- Lange Jojo / Le Grand Jojo, **volkszanger** (tweetalig) uit de hoofdstad
<https://www.youtube.com/watch?v=EJJsNTK1NJ8>
- La Minute belge, **sketches** - elke aflevering van de reeks legt op een humoristische manier, in 1 minuut tijd, de betekenis uit van een belgicisme (woord of uitdrukking)
<https://www.youtube.com/watch?v=tYFVDSbdEY0>
- Nic et Flup racontent Bruxelles, **sketches** rond zwans en het *Beulemans*
<https://www.youtube.com/channel/UCcsLVu7xBm5ZjEL3gTODKrg>
- Sophie de Tillesse, **operazangeres** met Brusselse liederen.
https://www.youtube.com/watch?v=X_fHLdIX1ic.
- Théâtre de Toone – **poppentheater** in het *Beulemans* en het *Brussels Vloms* (sinds 1830)
<http://www.toone.be>
- Johan Verminnen – **Vlaams-Brusselse zanger** met heel wat liedjes in het *Brussels Vloms* <https://www.johanverminnen.be/>
- De Zinnefolee, **een gemengd Brussels koor** brengt een mengeling van Brel en Brecht
<https://www.zinnema.be/fr/artistes/artiste/de-zinnefolee>

Radio-tv

Zowel de Vlaamse als de Franstalige radio- en tv-zenders van België dragen punctueel of herhaaldelijk bij tot de verspreiding van de Brusselse streektalen (en de zwans).

De RTBF (Franstalige Belgische radio- en tv-zender) schenkt aandacht aan het *Beulemans* in zijn showprogramma's in het dialect (het Brussels Vloms komt daarbij nauwelijks aan bod).

- *Stoemp, Pèkèt... et des rawettes !* – magazine op de zenders "La Une" en "VivaCité" puur entertainment in het dialect.
- *Le Mariage de Mademoiselle Beulemans* werd op 19 december 2014 opgevoerd door 11 acteurs van de RTBF in een programma voor het goede doel.

- *Les archives audiovisuelles de la Sonuma* bevatten een RTBF-programma uit 1974 dat handelt over de bijzonderheden van de Brusselse streektaalen (incl. het *Bargoens*) en de zwans.

De voormalige BRT (Belgische Radio en Televisie) bracht regelmatig programma's in het dialect (Brussels of andere dialecten); de reeks "Jeroom en Benzamien" bijvoorbeeld was een combinatie van *Brussels Vloms* en zwans (1968) en werd in 2003 heruitgezonden door de VRT (Vlaamse Radio en Televisie).

- De VRT wijdt een speciale pagina aan het gebruik van het dialect in het dagelijks leven: <https://vrttaal.net/taaldossier/dialecten>
- Er worden nog steeds series geprogrammeerd waarin dialect wordt gesproken, vooral op de regionale zenders (zoals www.ringtv.be/ , ex-TVBrussel).

Op de regionale media van Brussel (en de rand) vindt men informatie, initiatieven en activiteiten in de dialecten van deze specifieke regio (in alfabetische volgorde):

- *Bruzz*, Vlaamse radio- en tv-zender (+ magazine op papier) met Brusselse informatie over vooral het lokale cultuurleven (*de Vlaamse tegenhanger van BX1*)
<https://www.bruzz.be/>
- *BX1*, een Franstalige tv-zender met programma's over Brussel en de Franstalige inwoners van de "faciliteitengemeenten" (*de Franstalige tegenhanger van Bruzz*)
<https://bx1.be/>
- *Ring TV*, een Vlaamse informatiezender die aandacht besteedt aan de Vlaamse "Rand" en Brussel
<https://www.ringtv.be/>

Artikelen in kranten en weekbladen (op papier en online)

- *Le Soir*: Michel Francard heeft een regelmatige rubriek over de Franse taal in België
 - o *Un ostracisme façon {beulemans}* – 2019
 - o *Wallon et bargoens à Bruxelles: rare et tof* – 2019
- *La Libre*: Christian Laporte is een groot verdediger van de Brusselse streektaalen
 - o *Un étonnant voyage au pays des dialectes bruxellois* – 2016
 - o *Bruxelles : Prix de Philologie pour "Schieven Architect"* – 2018
- *Het Laatste Nieuws*
 - o *Volksfeest Jacqueries (...)* – *Communiqué de presse en brussels vloms* – 2021
- *Bruzz.be*
 - o *Shakespeare in 't Brussels: Wil ik aa mè ne zoumerdag compareire?* – 2021

Feesten en het verenigingsleven, verspreiders van de Brusselse identiteit

Broederschappen en manifestaties hanteren de Brusselse streektaalen:

- De *Bûûmdroegers* – Meiboomdragers (immaterieel erfgoed van Unesco), légende et traditions remontant au Moyen-âge (associé aux Compagnons de Saint-Laurent)
<https://www.meyboom.be/page18.html>
- De *Gardevils* – die toezien op het goede verloop van de Meiboomplanting (associé aux Compagnons de Saint-Laurent)
<https://www.meyboom.be/gardevils.html>

- De *Kuulkappers*, folklore en tradities van Sint-Gillis
https://m.facebook.com/Kuulkappers/?locale2=fr_FR
- *Orde van de Brusselse Moestasje* – ter ere van de bijzondere snorren
<https://brusselse-moestasje.wikeo.be/>
- De *Woltje studentenkring* – vereniging van oud-studenten van de twee "Vrije Universiteiten van Brussel" (ULB + VUB), Facebookpagina over de zwans en de Brusselse streektaalen
<https://fr-fr.facebook.com/groups/15295728505/>
- De *Zinneke Parade* – multicultureel carnaval . 'Zinneke' est un surnom choisi pour représenter les gens de Bruxelles.
https://fr.wikipedia.org/wiki/Zinneke_Parade

Het jaarlijkse 'bal populaire', op 21 juli op het Vossenplein, brengt hulde aan onze taalbijzonderheden (Lange Jojo). Ook onze vorsten zijn traditiegetrouw aanwezig!

Schrijvers - verspreiders van de formele taal

Literatuur (essays, fabels, romans, toneelstukken...).

De Brusselse streektaalen werden al meermaals in verschillende vormen neergeschreven. Het oudste geschrift in het dialect dateert van 1822 (een fabel in het Marols). De meeste werken zijn parodieën op de fabel, maar ook fictiewerken, historische pastiches, toneelstukken, liederen, strips, enz. hanteren zowel het Brussels Vloms als het Beulemans. Enkele referenties in alfabetische volgorde:

- M. Jean-Paul Boyazis, **toneelauteur**: "Les Caprices de l'Ami Théo", toneelstuk in het "Brussels"
<https://www.udp.be/tag/jean-paul-boyazis/>
- Het Brussels VolksTejoëter – **theatergezelschap** met voorstellingen in het *Brussels Vloms*
<https://www.brusseleir.eu/brussels-volkstejoeter/>
- Louis-Michel Carpentier, **tekenaar** van de stripreeks "Poje"
<https://www.topgame.be/>
- Jean-Jacques De Gheyndt, **auteur** en vertaler in het (*Beulemans* en het *Brussels Vloms*), www.science-zwanze.be
- Georges Lebouc, **auteur** van woordenboeken en (19de - 20ste eeuw) fabelencyclopedieën
https://fr.wikipedia.org/wiki/Georges_Lebouc
- Joske Maelbeek, **auteur** en vertaler in het *Beulemans*, scenarioschrijver.
<https://www.facebook.com/joske.Maelbeek.5>
- Georges Roland, **auteur** van 'tramino-polars zwanzés' (zwans thrillers)
<https://www.georges-roland.com/>
- Jean-Pierre Vanden Branden, Brussels **auteur** (en groot specialist van Erasmus, voormalig conservator van het Erasmuseum en van het begijnhof van Anderlecht)
<https://laboiteapandore.fr/2015/09/25/regard-amoureux-sur-le-parler-bruxellois/>

Cursussen-conferenties-workshops (aangekondigd op de respectieve websites)

Cursussen-conferenties-workshops, alsok woordenboeken en grammatica's (deel 4.4) zijn eveneens *formele verspreiders* van de Brusselse streektalen. Ze verklaren immers de geschiedenis, de actoren, de meerdere facetten, enz. van de verschillende componenten.

- *Académie pour la Défense et l'illustration des Parlers Bruxellois* - lessen Brusselse streektalen
<http://www.toone.be/infos/article/l-adipb>
- *BabbelEVEREn – conversatietafels*
Geen website of Facebookpagina
- *Brusseleir!*, lessen *Brussels Vloms*
<https://www.brusseleir.eu/>
- *Dialectloket*, de officiële website van de UGent over de Vlaamse dialecten
<https://www.dialectloket.be/>
- *De Manne van de Platou*, dialectvereniging uit Koekelberg
<https://www.variaties.be/portfolio-item/de-manne-van-de-platou/>
- *Mijnwoordenboek.nl*, een privé-initiatief gewijd aan de Vlaamse (en Nederlandse) dialecten
<https://www.mijnwoordenboek.nl/dialect/Brussels>
- *Pour la Science et pour la Zwanze*, cursussen-conferenties over de Brusselse streektalen
www.science-zwanze.be

Referentiewerken

Van alle Brusselse streektalen bestaan er woordenboeken en grammatica's; oude publicaties worden heruitgegeven (vaak in een aangevulde versie), maar regelmatig verschijnen er ook nieuwe werken op de markt (meestal van betere, wetenschappelijke kwaliteit). In alfabetische volgorde:

- *Bargoens, vijf eeuwen geheimtaal van randgroepen in de Lage Landen* van Paul Van Hauwermeiren (2020)
- *Bergades, Brussels Bargoens* van Paul Van Hauwermeiren (2010)
- *Brussels Lexicon*, van Marcel de Schrijver en Sera de Vriendt (2009)
- *Dictionnaire Bruxellois - Marollien / Français, suivi du Lexique Français / Bruxellois – Marollien* van Oscar Starck & Louise Claessens (1991)
- *Dictionnaire du Bruxellois* van Georges Lebouc (2021, laatste uitgave – aangevuld)
- *Dictionnaire du dialecte bruxellois* van Louis Quiévreux (2015, laatste uitgave - aangevuld)
- *Grammatica van het Brussels* van Sera De Vriendt (2003)
- *Le français régional de Bruxelles* van Hugo Baetens Beardsmore (1971)
- *'t Es on aa naa* van Marcel de Schrijver (2017) – laatste versie van zijn reeks woordenboeken
- *'t Kakkenesjke – Le dernier-né* van Marcel de Schrijver (2020 – Franse vertaling van het vorige woordenboek)

5.2. TOESCHOUWERS EN ONDERSTEUNERS

Hedendaagse werken over de *Brusselse streektalen* worden vooral verspreid door uitgevers, conferentiezalen, cafés en restaurants en wijkcomités. In alfabetische volgorde:

Les Associations bernardiennes (A.B.), ASBL – **Uitgever**

- Vereniging van auteurs die ervoor kiezen hun werken onafhankelijk uit te geven onder een gezamenlijk label. Georges Roland en Jean-Jacques De Gheyndt publiceren er over de Brusselse streektalen.
a.bernardiennes@gmail.com – www.bernardiennes.be

De *Bibliothèque des Riches Claires* – **Verspreider**

- De *Bibliothèque des Riches Claires* stelt niet alleen papieren en digitale publicaties over de geschreven cultuur ter beschikking, maar organiseert ook *conferenties* over verschillende thema's waaronder de Brusselse streektalen
<http://www.brunette.brucity.be/bib/bibp1/index.htm#>

De *Cercle d'Histoire de Bruxelles* (C.H.B.), vzw – **Uitgever en verspreider**

- De C.H.B. stelt zich tot doel om "*De historische, folkloristische, taalkundige en culturele geschiedenis van het Brussels Gewest te bestuderen en uit te dragen*" via een driemaandelijks magazine, een website, conferenties en rondleidingen.
www.cehibrux.be

Het Goudblommeke in papier – **Verspreider**

- In dit welbekende café worden conferenties, concerten, muziek- of poëzieavonden, enz. georganiseerd in het *Beulemans* en het *Brussels Vloms*. De vzw *Brusseleir!* organiseert er haar diploma-uitreikingen voor de "Brusseleir van 't joêr" en de "Brusseleir vè et leive".
<https://lafleurenpapierdore.be/>

Le Livre de votre région – **Verspreider**

- Een recent initiatief dat zich buigt over de banden tussen de auteurs en de *lokale* handelaar en/of de lezer. <https://www.lolivredvotreregion.com/>

De "*Jacqueries*", – **Verspreider**

- Een recent initiatief (september 2021) in de "Sint-Jacobswijk": krant in het "Brusseleir", perscommuniqué in het Brussels Vloms, quiz over de Brusselse streektalen, enz.)
<https://www.hln.be/brussel/volksfeest-jacqueries-gaat-dit-jaar-door-op-4-11-en-18-september-in-sint-jacobswijk~a677648b/>

Het *Maison de la Francité*, vzw – **Verspreider**

- Het "Maison de la Francité" stelt zich tot doel de Franse taal en de internationale francophonie te promoten in een open en moderne geest.
<https://www.maisondelafrancite.be/>

Het *Oeis van 't Brussels* – **Uitgever en verspreider**

- "Het Oeis van 't Brussels" is zowel een "dialectloket" voor lessen *Brussels Vloms*, als uitgever van woordenboeken van Marcel de Schrijver en van de grammatica van Sera

de Vriendt, alsook een boekhandel gespecialiseerd in de Brusselse streektalen.
<http://www.brusseleir.eu>

5.3. BEHEERDERS EN ORGANISATOREN

De Brusselse streektalen worden veelvuldig verdedigd *via persoonlijke initiatieven*, formele structuren (lessen-conferenties-workshops) of 'gewoon' ludieke kanalen. Die aspecten werden in detail besproken in de delen 5.1 en 5.2.

Het initiatief "*Handvest voor de Zwans en de Brusselse streektalen*" stelt zich tot doel de verschillende actoren te verenigen om de inspanningen beter te coördineren.

5.4. GEASSOCIEERDE INSTELLINGEN EN ORGANISATIES

De gewestelijke en/of communautaire instellingen richtten structuren op om de "endogene talen en het orale erfgoed" te verdedigen. In alfabetische volgorde:

Fédération Wallonie-Bruxelles – Service des langues endogènes

- Bij decreet van 24 december 1990 erkent de Federatie Wallonië-Brussel de taalkundige en culturele bijzonderheid van de gebruikers van de "endogene regionale talen".
<http://www.languesregionales.cfwb.be/>

Variaties vzw – Koepelorganisatie voor dialecten en Vlaams oraal erfgoed

- *Vlaamse* koepelorganisatie voor dialecten en oraal erfgoed. Deze vzw verenigt de lokale en regionale dialectverenigingen in Vlaanderen en Brussel. <https://www.variaties.be/>

De Stad Brussel

- Werkingssubsidies (bv: *Théâtre de Toone*) en de organisatie van culturele manifestaties (bv: *Folklorissimo*).
<https://www.bruxelles.be/folklorissimo>

Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC)

- De VGC, de basis en de draaischijf van de Vlaamse Gemeenschap in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, verleent financiële steun aan de vzw *Brusseleir*!
<http://www.erfgoedcelbrussel.be/nl/erfgoedveld/erfgoedverenigingen-1/brusseleir>

6. STAAT, LEEFBAARHEID EN OVERDRACHT VAN HET ELEMENT

6.1. HUIDIGE OVERDRACHTSWIJZEN

De traditie van de *Brusselse streektalen* wordt van oudsher mondeling doorgegeven door ze te spreken in het gezin of met vrienden. Auteurs hanteren dialecten in hun werk en verenigingen werpen zich op als enthousiaste verdedigers van de dialecten. Ook kranten en weekbladen, radio- en/of tv-programma's, culturele activiteiten (theater, literatuur) en last but

not least de sociale media schenken aandacht aan de dialecten (zie 5.1 en 5.2). Door de gezelligheid die ervan uitgaat, zitten de Brusselse streektalen verankerd in *het collectieve onderbewustzijn van vele Brusselaars*.

De Brusselse streektalen staan open voor iedereen, maar het spreekt voor zich dat de inwoners van het Gewest er van nature makkelijker toegang toe hebben in hun dagelijkse omgeving.

6.2. TRADITIONELE PRAKTIJKEN DIE HET ELEMENT OF BEPAALDE ASPECTEN ERVAN REGELEN OF ER DE TOEGANG TOE BEPERKEN

Taal was altijd al een communicatiemiddel, maar in de loop der eeuwen werd ze ook een machtsmiddel. Standaardisering drong zich op, ten koste van de regionale diversiteit en rijkdom. Het onderwijs bleek het ideale middel om dat doel te bereiken. In heel wat westerse landen werden de dialecten bestreden, verbannen van de speelplaats, afgedaan als vulgair en volks in de pejoratieve betekenis van het woord en als 'barbarismen'.

A contrario, l'étymologie même du mot *dialecte* rappelle l'idée de regroupement, sans exclure, et contrairement à l'argot, comme rappelé à la section 4.1.

Zowel de acties gevoerd of ondersteund door de officiële instanties als privé-initiatieven (deel 5) *tonen aan dat de Brusselse streektalen nog levend zijn* en de opkomst van het *Maroxellois* en afgeleiden bewijst dat *het Beulemans zich openstelt voor de wereld en de jongeren*. De recente opmaak van een spelling en grammatica van het *Brussels Vloms*, de constante aanvulling van woordenboeken en de talrijke nieuwe studies en publicaties over de dialecten bevestigen hun duurzaamheid en hun wil om zich open te stellen en uit te stralen.

Toch opereren de privé-actoren en de overheidsinstanties van de twee taalgemeenschappen van Brussel elk vanuit hun eigen hoek.

6.3. LEEFBAARHEID VAN DE IMMATERIËLE ELEMENTEN, BESCHIKBAARHEID VAN DE BIJBEHORENDE MATERIËLE GOEDEREN/VOORWERPEN

De leefbaarheid van de immateriële elementen van alle lokale talen is bijzonder fragiel; en *met elke taal die uitsterft, verdwijnt een stukje van de mensheid!* (Henriette Walter, Hangzhou International Congress, 2013). De Brusselse streektalen vormen geen uitzondering op die regel.

Onze taalkundige specificiteiten worden vooral verdedigd door privé-initiatieven, met eigen middelen. De schrijvers, toneelacteurs, singer-songwriters die we noemden in 5.1 en de verenigingen waarnaar we verwezen in 5.2 *leven niet van hun kunst*: in de meeste gevallen gaat het om een bijberoep, vrijwilligerswerk, een passie, een ludieke zin om te delen. (Het Théâtre de Toone daarentegen wordt gesubsidieerd door de overheid).

6.4. EVENTUELE BEDREIGINGEN

De externe druk van een 'mono culture au sein du Village global' vormt een directe bedreiging voor het voortbestaan van de (in het algemeen culturele) taalbijzonderheden in Brussel (en elders):

- toenemende multiculturaliteit van de hoofdstad van Europa en steeds breder gebruik van het Engels in de officiële communicatie

Zoals reeds gezegd in deel 6.3 zijn veruit de meeste activiteiten persoonlijke initiatieven die zullen voortbestaan zolang deze 'taalverspreiders' de nodige energie vinden om ze voort te zetten.

Zonder overheidssubsidiëring van de culturele verenigingen zullen zowel de praktijk als de verspreiding van de manifestaties rond de Brusselse streektalen en de bijzonderheden van onze cultuur afzakken. Omdat na de coronacrisis voorrang wordt gegeven aan de globale economische heropleving, is de sector nog fragieler geworden.

6.5. BESTAANDE BEHEERS- OF BEWARINGSMAATREGELEN

Bestaande beheers- en bewaringsmaatregelen

- De "Service des Langues régionales endogènes" (SLRE) van de Fédération Wallonie-Bruxelles stelt zich tot doel om de endogene regionale talen van de Federatie te promoten en toe te zien op het voortbestaan van het culturele erfgoed waarvan zij de uitdrukking zijn.
 - o De SLRE ondersteunt *de creatie en uitgave* over/in de regionale talen (literaire teksten, revues, liederen, enquêtes, getuigenissen, pedagogische dossiers, workshops, filologische studies, grammatica's, lexicons, colloquia, elektronische uitgave, enz.).
 - o De SLRE kent regelmatig prijzen toe van de endogene regionale talen en steunt met een *beurs* de creatie in de endogene regionale taal voor *de jongeren*.
<http://www.lanquesregionales.cfwb.be/>
- De *Vlaamse Gemeenschap*
 - o De Nederlandstalige Brusselse vzw *Brusseleir!* wil de steun verhogen en de belangstelling voor het Brusselse dialect opwekken bij een breed en verscheiden publiek. Ze staat voor de uitdaging om die taak te vervullen in een grootstedelijke (taal)realiteit van de meertalige kosmopolitische hoofdstad van Vlaanderen, België en Europa.
 - o De publieke activiteiten zijn vooral toneelopvoeringen in het Brussels (het *Brussels Volkstejoëter* –BVT– brengt uitsluitend stukken in het *Brussels Vloms*) en een winkel in "Et Oeis van 't Brussels" (Vlaanderenstraat).
<https://www.vlaanderen.be/brussel/projectsubsidies-polsslag-brussel/gesubsidieerde-initiatieven>
- Dankzij de verspreiding door boekhandels en openbare bibliotheken blijven de *geschreven werken* en (multi-)media ter beschikking van het publiek.

- Er bestaan initiatieven zoals *cursussen-conferenties-workshops* (al dan niet gesponsord), het oudste daarvan al ongeveer 30 jaar. Ze hangen nog steeds af van het enthousiasme en de bereidwilligheid van hun organisatoren.

Aanbevolen* beheers- en bewaringsmaatregelen

- **Krachtenbundeling**

Verschillende initiatieven van cursussen-conferenties-workshop... over de Brusselse streektalen (zoals reeds vermeld) *be-staan naast elkaar maar werken niet samen*. De rivaliteit tussen personen of het feit dat de politieke structuren communautair van elkaar gescheiden zijn, staan samenwerking in de weg.

- **Verhoogde steun van de overheid**

Deze individuele initiatieven zouden structureel en financieel kunnen worden ondersteund door een actieve samenwerking tussen de politieke verantwoordelijken op verschillende niveaus. Er zou onder meer een 'documentatiecentrum van de Brusselse streektalen' kunnen worden opgericht, eventueel gecombineerd met een 'geschiedkundig centrum van Brussel' waarin de "Cercle d'Histoire de Bruxelles" en de privébibliotheken kunnen worden opgenomen om te voorkomen dat de collecties na het overlijden van hun stichters verloren gaan.

- **De Brusselse streektalen in de lessen algemene cultuur in het onderwijs**

Het onderwijs in Brussel staat voor de uitdaging dat leerlingen van verschillende geografische afkomst en met verschillende culturele achtergronden Frans of Nederlands moeten leren en zich moeten integreren in een Europa dat de principes van de *Rechten van de Mens* en de scheiding tussen kerk en staat verdedigt. Niets belet echter dat ze ook worden onderwezen in de culturele bijzonderheden van de hoofdstad, ook als die niet tot de basisleerstof behoren.

- **Verbetering van de kwaliteit van de aangeboden producties - niet alleen 'ludieke' werken**

Op enkele uitzonderingen na (zoals de rubrieken in "Le Soir" of sommige artikelen in "La Libre") schenken kranten en tijdschriften slechts *zeer* beperkt aandacht aan de Brusselse streektalen. Het programma "*Stoemp, Pèkèt... et des rawettes !*" (RTBF) duurt 2 uur, maar slechts 5 à 7 minuten daarvan zijn gewijd aan de Brusselse streektalen en dan nog louter in een ludieke context.

- **Beter gebruik van de sociale media**

Kanalen als YouTube, Dailymotion, Facebook... zijn een 'pletwals' voor de standaardisering van de cultuur, maar dragen ook bij tot het bewaren van sporen van de Brusselse streektalen. Ze zouden ook kunnen worden benut voor kwaliteitsvolle producties (andere dan louter ludieke).

- **Promotie van de Brusselse streektalen door de openbare bibliotheken**

Uitbreiding van de afdeling 'Brusselse streektalen' in de bibliotheken van de stad en systematische organisatie van conferenties over het onderwerp. De zeer ervaren Dominique Dognie (hoofdbibliothecaris in Sint-Joost-ten-Node) en de infrastructuur van de Bibliothèque des Riches-Clares zouden daarbij een drijvende kracht kunnen zijn.

- **Studie van de recente evolutie van de Brusselse streektalen**

Door de massale immigratie van 'allofonen' ontstonden recent een aantal nieuwe mengtalen die *Maroxellois* worden genoemd. Ze combineren Arabische (of Turkse...) idiomen met een restant van half-en-half. De jongeren voegen er ook Engelse elementen (of eerder *globish*) aan toe, wat leidt tot een nieuw slang van de Brusselse jongeren. Aan dit aspect van de evolutie van de Brusselse streektalen zou een specifieke studie moeten worden gewijd. **Benadrukking van de band tussen beeldhouwwerken en de Brusselse streektalen**

"Madame Chapeau", "Zinneke-Pis" of "Vaartkapoen " zijn bestendige getuigenissen van de Brusselse streektalen, maar die band zou aan "aan de voet van" het beeld zelf meer moeten worden benadrukt.

- * *Deze initiatieven hebben nood aan financiële en structurele steun van sponsors, de overheid, universiteiten of andere instellingen zoals: het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de Vlaamse Gemeenschap, de GGC, de Federatie Wallonië-Brussel, de Stad Brussel, de ULB/VUB...*

7. REFERENTIES

7.1. ANDERE INVENTARISSEN

Staat het element vermeld in een inventaris van de Federatie Wallonië-Brussel of van Vlaanderen?

nee

Is het element erkend bij de UNESCO of in een ander programma?

nee

7.2. REFERENTIES (BIBLIOGRAFISCHE, DISCOGRAFISCHE, AUDIOVISUELE EN ARCHIVISTISCHE)

Deze lijst is niet volledig. Ze tracht enkel een 'voldoende volledig' overzicht te geven zodat de externe lezer zich met behulp van controleerbare referenties een beeld kan vormen van de omvang van het fenomeen. *Er wordt slechts één voorbeeld gegeven per auteur* (in alfabetische volgorde).

7.2.1. HOOFD-BIBLIOGRAFIE EN PUBLICATIES

Essays, romans, poëzie, strips, woordenboeken...

- Louis-Michel Carpentier, *(Les aventures de) Poje*, divers éditeurs, 1983 – 2020.
- Bianca Dall'Osso & Guylaine Germain, *Une langue qui a du chien*, CFC, 2021.
- Johan De Caluwe et al., *De Atlas van het dialect in Vlaanderen*, Lannoo, 2021.
- Jean-Jacques De Gheyndt, *Schieven Architek! – Les langues endogènes à Bruxelles*, Bruxelles, Bernardiennes, 2016.

- Claude Lammens, *154 Sonnetten van Shakespeare*, Brusseleir!, 2019.
- Claude Lammens, *nombreuses traductions pour le Brussels Volkstejoëter*, 2000-2021.
- (Présenté par) Georges Lebouc, *Les fables de Virgile*, Bruxelles, Racine, 2010.
- Georges Lebouc, *Dictionnaire du Bruxellois* (2021, dernière édition).
- Joske Maelbeek, *Le best... tof !*, TopGame, 2013 et 2014.
- Joske Maelbeek, *La Biest du Tuitenberg* (de Bruno Brel), Lamiroy, 2020.
- Joske Maelbeek, *Exorcizem à Berchem Ste Agathe* (d'Alain Magerotte), Lamiroy, 2021.
- Jean-Pierre Vanden Branden, *Regard amoureux sur le parler bruxellois*, Bruxelles, Pandore, 2015.
- Paul Van Hauwermeire, *Bargoens, vijf eeuwen geheimtaal van randgroepen in de Lage Landen*, Skribis, Gent, 2020.
- Francis Wanet, *Le Bruxellois de Poche*, Assimil, 2000

Hergé en de Brusselse streektalen

- Jean-Jacques De Gheyndt, *Ei ben ek, Ei blaaiiv ek! – Bruxellois, syldave, arumbaya*, Bruxelles, Bernardiennes, 2018.
- Nicolas Dock, *Les Stiene de la Castafiore* (d'Hergé), traduction en beulemans (2007).
- Daniel Justens et Alain Préaux, *Tintin, Ketje de Bruxelles*, Casterman, 2004.
- Joseph Justens, *De Bijous van de Castafiore* (d'Hergé), traduction en *brussels vloms* (2004).

7.2.2. WETENSCHAPPELIJKE ARTIKELS

Brussels streektalen

- Paul Aron, *L'invention du marollien littéraire*, Le carnet et les instants n°186, 2015.
- Sera De Vriendt, *Hoe schrijf ik mijn dialect?*, Verslagen & Mededelingen, KANTL, Jaargang 115, 2005, Aflevering 1,
- Tito Zanardelli, *Langues et dialectes*, Revue trimestrielle, 1891.

Hergé en de Brusselse dialecten

- Rainier Grutman, *Eih bennek, eih blavek : l'inscription du bruxellois dans Le sceptre d'Ottokar*, Montréal, 2010.

7.2.3. IN DE MEDIA

- Michel Francard, *un ostracisme façon {beulemans}*
<https://plus.lesoir.be/236354/article/2019-07-13/vous-avez-de-ces-mots-un-ostracisme-facon-beulemans>
- Michel Francard, *Wallon et bargoens à Bruxelles: rare et tof*
<https://plus.lesoir.be/238616/article/2019-07-26/vous-avez-de-ces-mots-wallon-et-barg-oensch-bruxelles-rare-et-tof>
- Christian Laporte, *Une vitrine du parler bruxellois*,
La Libre, 22-09-2014
- Christian Laporte, *Un étonnant voyage au pays des dialectes bruxellois*
La Libre, 26-07-2016
- Christian Laporte, *Bruxelles Prix de Philologie pour "Schieven Architek"*
La Libre, 17-09-2018

- HLN, *Volksfeest Jacqueries (...)* – Communiqué de presse en brussels vloms – 01-09-2021
<https://www.hln.be/brussel/volksfeest-jacqueries-gaat-dit-jaar-door-op-4-11-en-18-september-in-sint-jacobswijk~a677648b/>
- "Bruxelles Babeleer", *quand les langues s'emmêlent* - *Le Soir*, 26-06-2020.
<https://www.lesoir.be/337932/sections/bruxelles-babeleer>
- "bruzz.be", *Shakespeare in 't Brussels: 'Wil ik aa mè ne zoumerdag compareire? (2021)*
<https://www.bruzz.be/culture/cultural-news/brusselse-versies-van-shakespeare-opgenomen-archieff-universiteit-van>
- Michel Francard, *A-t-on « bruxellé » sur la Lune ?*
<https://plus.lesoir.be/237254/article/2019-07-19/t-bruxelle-sur-la-lune>
- Christian Laporte, *Hergé, du Brussels Vloms aux parlers dérivés*
La Libre, 29-05-2018.

7.2.4. TENTOONSTELLINGEN - EVENEMENTEN

TONEELVOORSTELLINGEN

Professionele gezelschappen

- *Le Mariage de Mademoiselle Beulemans*, ainsi que *Bossemans et Coppénolle*, worden al honderd jaar lang regelmatig opgevoerd.
- *Bossemans et Coppénolle à Hollyfoot* (1989) herhaalt het succes van het oorspronkelijke stuk.

Amateurgezelschappen

- *Les Caprices de l'Ami Théo*, de Jean-Paul Boyazis – UDP : 2010, 2019.
- *Ce bon Monsieur Zoetebeek*, de J. Van Roy et L. Bajart – UDP : 2005.
- *Le Mariage de Mlle Beulemans*, de F. Fonson et F. Wicheler – journalistes RTBF : 2014.
- Van de lange lijst stukken van het BVT (Brussels Volkstejoêter) noemen we:
 - o *Den Emmerdeur*, d'après la pièce de Francis Veber (2013)
 - o *'n Kat es gien poos*, d'après « La Mégère apprivoisée » de Shakespeare (2012)

Eenmalig

- Geluidsatlas van de regionale talen (klik op de kaart in "Brussel")
<https://atlas.limsi.fr/?tab=be>
- Burger King ouvre un restaurant en bruxellois (textes J-J De Gheyndt)
<https://www.bruzz.be/samenleving/burger-king-aupent-t-etteke-brussel-2018-09-20>
- Les Jacqueries, initiative ASBL Quartier Saint-Jacques
https://drive.google.com/file/d/1BXXkqrWAAI8kTM4nrS_BGm2eTtDrpaj3/view

Terugkerend

- Élection annuelle du "Brusseleir van 't Joêr" et du "Brusseleir vè 't Leive"
<https://www.brusseleir.eu/erelijst-brusseleir-vant-joer/>
- Messe en *brussels vloms*, église Saint-Pierre de Jette (chaque année)
<https://www.kerknet.be/organisatie/kerk-jette>
- "Weik van het Brussels" (jaarlijkse gebeurtenis georganiseerd door *Brusseleir!*)
<https://www.bruzz.be/videoreeks/alleman-zwanst>

7.2.5. AUDIOVISUEEL MATERIAAL

- Essays, poëzie, fictie
- Jean-Jacques De Gheyndt www.science-zwanze.be
 - Claude Lammens <https://www.youtube.com/watch?v=rWq--1OVhkl>
 - Georges Lebouc https://fr.wikipedia.org/wiki/Georges_Lebouc
 - Joske Maelbeek https://www.facebook.com/joske.Maelbeek_.5
 - Georges Roland <https://www.georges-roland.com/>
- Theater
- Bossemans et Coppenolle [Uittreksels op YouTube](#)
 - Brussels VolksTejoêter <https://www.brusseleir.eu/brussels-volkstejoeter/>
 - Le Mariage de Mlle Beulemans [Volledige uitvoering \(1978\) –op YouTube](#)
- Vermaak
- Les Ambassadeurs [Escapade dans les Marolles : la fiche complète \(rtbf.be\)](#)
 - Jan de Baets <http://www.science-zwanze.be/413991166>
 - Les BarberPeis [Les BarberPeis - Quand j'étais un snot' gamin - YouTube](#)
 - De Braave Joenges [Mè e stuk in zaan geleï - YouTube](#)
 - Jacques Brel [\(Je viens rechercher mes\) bonbons \(1967\) – YouTube](#)
 - Sophie De Tillesse [Carmen à Bruxelles - YouTube.](#)
 - Jef Elbers [Jef Elbers "Leopold II" - YouTube](#)
 - Lange Jojo [1982 LANGE JOJO juul cesar - YouTube](#)
 - Ketje (Renaat Grassin) [E klaan moeizeke - YouTube](#)
 - Un jour dans l'histoire [Le brusseleir et autres parlers de Bruxelles 24-04-2017 \(rtbf.be\)](#)
 - Kevin le Forain <https://www.facebook.com/watch/search/?q=kevin%20le%20forain>
 - Joske Maelbeek [Fables de Joske Maelbeek - Le psychologue et le rollmops - YouTube](#)
 - La Minute belge [LA MINUTE BELGE - Non, peut-être ! - YouTube](#)
 - Nic et Flup [Nic et Flup te racontent Bruxelles Le façadeklacher - YouTube](#)
 - Stoemp, Pèkèt et des rawettes ! <https://www.rtbf.be/auvio/> (petite séquence bruxelloise)
 - Tich (Virgile) [Tich à l' église - YouTube](#)
 - Johan Verminnen [Johan Verminnen De tet van Koekelberg - YouTube](#)
 - Zwangere Guy [Leer Brussels met Zwangere Guy](#)

CURSUSSEN, CONFERENTIES EN WORKSHOPS

- Formele structuur
- ADIPB <http://www.toone.be/infos/article/l-adipb>
 - BabbelEVEREn (conversatietafels) [Geen website](#)

- Brusseleir! <https://www.brusseleir.eu/>
- Cercle d'Histoire de Bruxelles <https://www.cehibrux.be/chroniques/en-brusseleir/>
- Fédération Indépendante des Seniors <http://www.fedindseniors.be>
- Pour la Science et pour la Zwanze ! www.science-zwanze.be

Specifieke reeksen

- Diners littéraires bruxellois de la Maison de la Francité <https://www.francite.tv/?s=0000&v=81>
- Un jour dans l'histoire (RTBF) [Le brusseleir et autres parlers de Bruxelles 24-04-2017](https://www.rtbf.be/audio/le-brusseleir-et-autres-parlers-de-bruxelles-24-04-2017)
- Stoemp, Pèkèt et des rawettes ! <https://www.rtbf.be/audio/> (petites séquences bruxelloises)
- Parlers bruxellois (RTS, 2018) <https://www.rts.ch/play/radio/tout-un-monde/audio/le-parler-belge-nest-souvent-quun-melange>

7.2.6. ARCHIEVEN

Interviews (bibliotheken, culturele centra, radio- en tv-programma's)

- "*Ei ben ek, Ei blaaiv ek !*", uit de reeks « Majuscules », gepresenteerd door Eddy Caeckelberghs (RTBF, La Première, 18-11-2018)
Niet meer beschikbaar
- "*Expressions bruxelloises*", de l'émission « Bruxelles Matin » animée par Barbara Boulet (RTBF - Vivacité, août 2019) – 5 épisodes.
- "*Le brusseleir et autres parlers de Bruxelles*", uit de reeks « Un jour dans l'histoire », gepresenteerd door Laurent Dehossay (RTBF La Première, 24 avril 2017)
Niet meer beschikbaar
- "*Le parler belge n'est souvent qu'un mélange imaginaire*", RTS (Radiotélévision Suisse francophone), een nummer over Brussel, door Romain Clivaz (28-07-2018)

<https://www.rts.ch/play/radio/tout-un-monde/audio/le-parler-belge-nest-souvent-quun-melange-imaginaire?id=8790976#%3Fstation=a9e7621504c6959e35c3ecbe7f6bed0446cdf8da>

- "*Les parlers bruxellois*", Sonuma-archief, RTBF 1974
<https://www.sonuma.be/archive/a-travers-le-bruxelles-populaire-du-24031974>
- "*Les Parlers bruxellois*", de la série « Le Tram », animée par Eric Frère (BX1, 05-07-2017)
Indisponible actuellement.
- "*Schieven Architek : les langues endogènes à Bruxelles*", uit de reeks « Coups de Midi des Riches Claires », door Jacques De Decker (17-11-2016)
<https://www.dailymotion.com/video/x5cxfnc>
- *Johan Verminnen over be.brusseleir & Brussel* – opname be.brusseleir (11-11-2016)
<https://www.youtube.com/watch?v=6eWmcjxTOhU>
- *'t es on aa naa!*, voorstelling van het laatste opus van Marcel de Schrijver – opname be.brusseleir (13-09-2017)
<https://www.youtube.com/watch?v=1VPUDSdH2qg>

7.3. LINK NAAR DE WEBSITE

Website van de promotor van het initiatief "**Handvest voor de Zwans en de Brusselse streektalen**": www.science-zwanze.be

8. MOTIVERING VAN DE AANVRAAG

Onze bijzondere streektalen, het *Brussels Vloms* en het *Beulemans*, zijn even typerend voor de Brusselse identiteit als Manneken-Pis, de Grote Markt of de 'frietkotcultuur'. Ze dragen de meeste kenmerken in zich van een *specifiek immaterieel erfgoed*: traditie, mondelinge uitdrukkingen, endogene talen, sociale praktijken, rituelen, evenementen.

Het initiatief "Handvest voor de Zwans en de Brusselse streektalen" wil de verschillende actoren van de *Brusselse streektalen* (en van de zwans) verenigen rond een gezamenlijke perceptie van de omvang van het fenomeen dat hen verbindt. De ondertekenaars van dit Handvest verbinden zich ertoe om bij te dragen tot de creatie en de verspreiding van een kwaliteitsvolle promotie van de Brusselse streektalen.

Het initiatief is apolitek en niet-confessioneel.

9. INSTEMMING EN DEELNAME

Een "Handvest voor de Zwans en de Brusselse streektalen" werd ter ondertekening voorgelegd aan alle actoren die werden genoemd in dit dossier. Het werd ook bij het dossier gevoegd.

Eind september 2021 hadden de volgende personen het al ondertekend (*in alfabetische volgorde*):

Entiteit	Vertegenwoordigd door	E-mailadres
"Poje" BD	Nadine Carpentier	nadinecarpentier123@gmail.com
ASBL francophone de « La Fleur »	Monique Vrins	monique.vrins@pandora.be
Barberpeis	Christophe Schuermans	cschuerm@skynet.be
Braave Joenges	Alain Vanbrussel	vintagesound@hotmail.com ;
Boyazis Jean-Paul (<i>auteur</i>)		jp.boyazis@gmail.com
Cercle d'Histoire de Bruxelles	Myriam Callaert	cehibrux@gmail.com
de Tillesse Sophie		sophie@sophiedetillesse.be
Lebouc Georges (<i>auteur</i>)		g.lebouc@hotmail.com
Maelbeek Joske (<i>auteur</i>)	Dominique Dognie	maelbeek58@gmail.com

Entiteit	Vertegenwoordigd door	E-mailadres
Meyboom et al	Christian Reith	Info@meyboom.be
Nick et Flup	Philippe Baudot	ph.baudot@gmail.com
Order v.d. Moestasjes	Christian Decombele	christian.decombele@skynet.be
Pour la Science et pour la Zwanze	Jean-Jacques De Gheyndt	science.zwanze@gmail.com
Roland Georges (<i>auteur</i>)	Roland Vanderborght	lordan46@gmail.com
van den Ende Éliane (<i>auteur</i>)		elianevde@hotmail.com